

Stanisław Krupka

Leszek Czyż

Niejednokrotnie pytany byłem o to, kim właściwie jest Stanisław Krupka. Rzeczywiście, jak się przekonałem, wiedza o tym człowieku pochodzącym z małej kurpiowskiej wsi leżącej na pograniczu kurpiowsko - pruskim jest znikoma wśród lokalnej społeczności. Warto więc przybliżyć sylwetkę człowieka, który zaczynał od pasienia bydła, a kończył piastując wysokie państwowe stanowiska.

Urodził się 22 kwietnia 1900 roku we wsi Zimna, w powiecie kolneńskim i województwie wówczas białostockim. Jego rodzice - Stanisław i Teofila z Nietupskich - gospodarowali na 10 hektarach lichej, piaszczystej ziemi. Młody Stasiak swe dzieciństwo i młodość spędzał więc na pasieniu bydła oraz pomagając w różnych pracach gospodarskich.

„Wyrosłem w środowisku ludzi, których treścią życia całego była ciężka praca, nieprzerwany mozolny trud na małym nieurodzajnym kawałku ziemi”.[\[1\]](#) - pisał po latach.

Szkołę powszechną ukończył w Lemanie, następnie gimnazjum w Ostrowi Mazowieckiej, a od 1917 r. rozpoczął naukę w Liceum Nauczycielskie w Łomży. Pracę nauczycielską rozpoczął w rodzinnym powiecie kolneńskim. W 1923 przeniesiony został służbowo do Warszawy. „I tutaj przed młodym chłopcem z zaścianka kolneńskiego otworzyły się nowe horyzonty, nowi ludzie, nowe kontakty.”[\[2\]](#) Dzięki tym nowym kontaktom uzyskał przeniesienie do Warszawy. Tu ukończył Wyższy Kurs Nauczycielski i Akademię Nauk Politycznych.

Działalność społeczno - polityczną rozpoczął od pracy w Akademickim Związku Niezależnej Młodzieży Ludowej. W latach 1917-1918 działał w [Polskiej Organizacji Wojskowej](#), a w dwa lata później uczestniczył m.in. w polskiej akcji [plebiscytowej na Warmii i Mazurach](#). Zachował się z tego okresu paszport oraz zaświadczenie Komitetu Plebiscytowego, który delegował Stanisława Krupkę do Pisz. Od 1923 r. należał do Polskiego Stronnictwa Ludowego „Wyzwolenie”, a po zjednoczeniu ruchu ludowego, od 1931 r. - do Stronnictwa Ludowego. „Wykorzystując wakacje letnie i przerwy dłuższe świąteczne, byłem w stałym kontakcie ze swoimi rodzinnymi stronami, zacząłem organizować przy pomocy przyjaciół politycznych z warszawy radykalny ruch ludowy na terenie powiatów: kolneńskiego, ostrołęckiego, łomżyńskiego [...]”[\[3\]](#)

W 1924 roku wraz z innymi działaczami ludowymi zorganizował słynny „najazd Kurpiów na Kolno”.

Tak po latach wspomina to wydarzenie:

Stanisław Krupka

„ W 1924 roku starostą powiatu kolneńskiego był niejaki Brzęczek, pochodzący spod Krakowa, nie znający zupełnie specyficznych warunków naszego terenu, do tego człowiek ograniczony i karierowicz, który chciał się wykazać doraźnymi, błyskotliwymi efektami wobec swych przełożonych. Chcąc zrealizować pewne niedostatecznie przemyślane inwestycje i wykorzystując swą pozycję przewodniczącego sejmiku powiatowego, Brzęczek obciążył nadmiernie ludność powiatu, a przede wszystkim specjalnie biednych Kurpiów, bardzo wysokimi podatkami komunalnymi, które następnie polecił ściągać sekwestраторom w okresie przednowka ze specjalną bezwzględnością. Spowodowało to wielkie rozgoryczenie wśród najbiedniejszej ludności i starcie z policją towarzyszącą sekwestраторom, w wyniku których zabitych zostało dwóch gospodarzy – chłopów: Wojtkiewicz ze wsi Romany i Malinowski ze wsi Podgórna. Odpowiedzią na te akty gwałtu był zorganizowany przy poparciu moralnym Stronnictwa Ludowego marsz Kurpiów na Kolno – kiedy to w spokojnej, ale pełnej siły i powagi manifestacji, ludność przedstawiła w powiecie doznane krzywdy. Aresztowano wówczas osiemnastu uczestników pochodu. Sprawa zakończyła się tak zwanym *procesem kurpiowskim* w 1925 roku. [...] – 18 oskarżonych Kurpiów zostało uwolnionych przez Sąd Okręgowy w Łomży, a starosta Brzęczek usunięty z zajmowanego stanowiska. Niesłuszne podatki cofnięto”.^[4]

Wydarzenie to spowodowało, że wzrosło uznanie dla 24-letniego Stanisława Krupki. Na sejmiku powiatowym, wybrano go na delegata do rady wojewódzkiej. W 1925 roku wszedł także w skład Rady Naczelnej PSL „Wyzwolenie”. Natomiast w 1930 roku był kandydatem do Sejmu z listy Związku Obrony Prawa i Wolności Ludzi z okręgu łomżyńsko – kolneńskiego. Jednakże lista ta nie uzyskała mandatu do Sejmu.

Stanisław Krupka ożenił się na początku lat dwudziestych z córką kolneńskiego ziemianina, z którą miał dwoje dzieci. Jednakże żona z synem wyemigrowali do Stanów Zjednoczonych, a córka Zofia pozostała w Wawrze. Na początku lat 60 małżeństwo Krupków zostało rozwiązane.

Za działalność społeczno – polityczną Stanisław Krupka został, na skutek interwencji wojewody białostockiego u Kuratora Warszawskiego Okręgu Szkolnego, zwolniony z posady nauczyciela. Wyjechał do Warszawy i został nauczycielem w Powsinie. W 1939 roku został wybrany na wójta gminy Wawer. „Obejmując to skromne stanowisko nie przypuszczałem, że w tym okresie życia doznam tylu i tak do głębi wzruszających przeżyć”^[5] – zwierzał się Stanisław Krupka. Po wybuchu wojny na polecenie polskich władz konspiracyjnych pozostał na tym stanowisku przez cały okres okupacji hitlerowskiej. Prowadził wówczas działalność konspiracyjną, która polegała głównie na fałszowaniu „kenkart”, zaświadczeń pracy, kolportażu prasy podziemnej czy nielegalnym meldowaniu uciekinierów, a nawet, we współpracy z Januszem Korczakiem, ratowanie dzieci żydowskich. Od czerwca 1941 r. do września 1944 r. na terenie powiatu warszawskiego, w randze starszego sierżanta, pełnił funkcję instruktora oświatowego Batalionów Chłopskich.

Stanisław Krupka

Niezwykłe tragicznym zdarzeniem w życiu Stanisława Krupki był 26 grudnia 1939 roku. Wieczorem tego dnia Niemcy wyciągnęli z mieszkań Wawra i Anina ponad 130 mężczyzn. Najpierw z powodu zabicia dwóch żołnierzy na służbie wojskowej, na śmierć przez rozstrzelanie zostało skazanych 200 mężczyzn z ludności cywilnej. Między godziną 1⁰⁰ a 3⁰⁰ przelicznik ten został zmniejszony do 60 osób zabitych za jednego żołnierza niemieckiego. Hitlerowcy dokonali tego w odwecie za zabójstwo dwóch oficerów niemieckich (a właściwie feldfebli - sierżantów), którego dopuścili się przestępcy kryminalni. Jednym z aresztowanych był wójt gminy Wawer - Stanisław Krupka. Stanisław Krupka próbował wytłumaczyć żandarmom, że ludność mieszkająca na terenie Anina i Wawra nikomu niczym nie zawiniła, a wręcz przeciwnie - stała się ofiarami bandytów grasujących na terenie tych dwóch osiedli. Późną nocą, już 27 grudnia, oficer SS Wenzel ogłosił wyrok: „Wszyscy zakładnicy zostaną natychmiast rozstrzelani”. Skazanych rozstrzelano dziesiątkami. Egzekucja zakończyła się ok. wpół do szóstej rano. Wyrok dotyczył 120 mężczyzn. Pod koniec egzekucji okazało się, że wszystkich zatrzymanych jest znacznie więcej. Ci ostatni, a wśród nich także Stanisław Krupka, uniknęli śmierci. Później okazało się, że egzekucję udało się przeżyć jeszcze co najmniej czterem osobom.

We wrześniu 1944 roku Stanisław Krupka został wybrany przez Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego w Lublinie na pierwszego starostę powiatu warszawskiego. Następnie wybrano go na stanowisko przewodniczącego Powiatowej Rady Narodowej w Warszawie. W 1947 roku zostaje wojewodą białostockim (funkcję pełnił od 1 sierpnia 1947 do maja 1948). W 1949 został członkiem [Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego](#), a już 30 kwietnia 1951 wykluczono go z partii. Rehabilitacji i przywrócenia praw członkowskich doczekał się 17 listopada 1956 r. Był następnie m.in. członkiem komitetu dzielnicowego ZSL Warszawa - Praga Południe. W latach 1953-1963 pełnił funkcję wiceprezesa Spółdzielni „Wspólna Sprawa”. Następnie pracował naukowo w Zakładzie Budownictwa Wiejskiego [Politechniki Warszawskiej](#).

Piastując funkcje administracyjne, nie zapomniał o swym związku z Kurpiowszczyzną, nie zerwał z przeszłością. „Nie opuszcza Krupki regionalna żarliwość. Radują go wszystkie osiągnięcia Kurpiowszczyzny, marzy o dalszych dla niej zdobyczach”.^[6] Przez całe swe życie pragnął doprowadzić linię kolejową Łomża — Stawiski — Kolno. Niestety wojna przerwała te starania. W 1945 roku przyjechał do Kolna, by odtworzyć w tym mieście starostwo. Utworzył komitet i stanął na jego czele. Z jego inicjatywy opracowano plan zabudowy miasta. W uznaniu zasług Miejska Rada Narodowa w Kolnie w maju 1948 roku nadała Stanisławowi Krupce Honorowe Obywatelstwo Miasta. Były też propozycje projektowanemu parkowi miejskiemu nadać imię „Stacha Krupki”. Obecnie jedną z ulic w północnej części miasta nazwano na jego cześć. Jest też oczywiście honorowym obywatelem Wawra, a jedna z ulic nosi jego imię. „Często przyjeżdżał w swoje rodzinne strony - jak pisze we wniosku w sprawie nadania Szkole Podstawowej w Lemanie imienia Stanisława Krupki ówczesny dyrektor tej szkoły - chodził po okolicy, ale zawsze w pierwszej kolejności odwiedzał szkołę w Lemanie, gdzie rozpoczął swoją edukację i która zawdzięcza mu swój budynek”.

Stanisław Krupka

Stanisław Krupka zmarł 24 marca 1977 roku. Został pochowany na cmentarzu w Warszawie -Aninie. Niestety, niewiele pozostało pamiątek po tym Kurpsiu z nod pruskiej granicy. We wsi Łączki - stąd wywodziła się matka Stanisława Krupki - umieszczono tablicę pamiątkową, a w 1989 r. jego imieniem uhonorowano miejscową szkołę. Nieco wcześniej, bo w 1987 r. Szkole Podstawowej w Lemanie - tej, w której rozpoczynał swą edukację - nadano imię Stanisława Krupki.

Został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1959 r.), Medalem Niepodległości (1963 r.), Złotą Odznaką Honorową za zasługi dla Warszawy (1970 r.), Odznaką Zasłużonego Działacza Ruchu Spółdzielczego (1971 r.).

Dziś, na ścianie frontowej Szkoły Podstawowej im. Stanisława Krupki w Lemanie widnieje wmurowana tu w 1987 r. pamiątkowa tablica z popiersiem patrona. W budynku szkoły, na jednej ze ścian głównego holu znajduje się gabłota z pamiątkami po Stanisławie Krupce. Co roku uroczyste obchodzimy Dzień Patrona połączony z konkursem wiedzy o jego życiu i działalności.

Czczymy pamięć wielkiego rodaka, niegdyś rzecznika naszych kurpiowskich interesów w Warszawie, dziś - symbol kurpiowskiego przysłowiowego uporu w dążeniu ku poprawie bytu swego i swych rodaków.

Leszek Czyż

Bibliografia

Syska Henryk, *Ułomek rodzinnego chleba*, Warszawa 1970, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.

Tyszkiewicz Jan, *Egzekucja ludności cywilnej w Wawrze 27 grudnia 1939*, Warszawa 2004, Urząd m. st. Warszawa Dzielnica Wawer

Badecki Józef, *Tu zaczyna się Polska*, (kopia artykułu z nieznanego czasopisma).

Tomczonek Zofia, *Serdeczne związki*, „Kontrasty” 1974, nr 4.

Krupka Stanisław, *Autobiografia*, (maszynopis w posiadaniu autora).

http://pl.wikipedia.org/wiki/Stanisław_Krupka, *Stanisław Krupka*, 18.11.2011 r.

[1] S. Krupka, *Autobiografia*, s. 1 (w posiadaniu autora).

[2] Ibidem, s. 2.

[3] Ibidem, s. 2.

Stanisław Krupka

[4] Ibidem, s. 3

[5] Ibidem, s. 4

[6] H. Syska, Ułomek rodzinnego chleba, s. 50.

Autor wpisu: **Leszek Czyż**